

Hyvinvoinnin tilannekatsaus

■ PENTTI ARAJÄRVI

Pasi Moisio, Sakari Karvonen, Jussi Simpura, Matti Heikkilä (toim.), *Suomalaisten hyvinvointi 2008*. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2008.

Suomalaisten hyvinvointi 2008 jatkaa Stakesin hyvinvointia koskevien julkaisujen sarjaa. Edelliset osat ovat ilmestyneet samalla otsikolla, vain vuosiluku on ollut 2002 ja 2006. Tämänkaltainen pitkittäis-seuranta on arvokasta, vaikka tarkastelukulmat vaihtuisivat. Teoksista välittyä kuitenkin kokonaiskuva.

Teokseen sisältyy 15 artikkelia, jotka on jaettu kolmeen kokonaisuuteen. Jokaisessa kokonaisuudessa on johdantoartikkeli, jonka lisäksi koko teoksellekin on kirjoitettu johdanto. Jako on hyvinvointi, hyvinvointipolitiikka ja sosiaaliset ongelmat.

Eräänlaisena punaisena lankana läpi teoksen kulkee hyvinvoinnin subjektiivisen kokemuksen käsittely. Monesti ongelmalliseksi osoitettu bruttokansantuote asukasta kohti on saanut väistyä. Perusajatus on eräällä tavalla tarkkailla Easteerlinin paradoksia. Sen mukaan tietyn yleisen vaurastumisen tason jälkeen väestön tyytyväisyys ja onnellisuus eivät enää parane. Tarvi-taan muita hyvinvoinnin mittareita. Materiaalisten tarpeiden tyydyt-tyksen jälkeen hyvinvoinnin keskeisiä tekijöitä ovat sellaiset kuin ihmissuhteet, terveys, arvostus ja arvonnanto sekä yhteisön oikeuden-

mukaisuus. Väistämättä mieleen tulee sosiaalisen pääoman tarkastelun luomat mahdollisuudet hyvinvoinnin selvittämisessä ja selittämässä. Mutta se on ehkä toinen juttu ja kirja.

Lasten hyvinvoinnin uhat

Johdantoartikkelin lisäksi hyvinvointia tarkastellaan viidessä artikkelissa. Ne on jaettu eräänlaisen elämäntapaajattelun mukaan vanhempana toimimiseen, lasten ja nuorten hyvinvointiin, nuorten aikuisten toimeentuloon, työikäisten hyvinvointiin sekä ns. kolmannessa iässä koettuun hyvinvointiin ja elämänlaatuun. Kaikissa artikkeleissa mitataan enemmänkin koettua hyvinvointia ja siihen vaikuttavia tekijöitä kuin esimerkiksi taloudellisia tekijöitä tai tämääntapaisia asioita. Hyvinvoinnin subjektiivisen kokemisen indikaattorit sidotaan toki myös toimeentuloon.

Vanhemmuuden osalta tarkastellaan terveydentilaa, ahdistusta ja uupumusta, ajanpuutetta, kotitöitä ja lapsuuden perhettä. Myös avun saamista mitataan. Lasten ja nuorten osalta tarkastelun polttopisteissä ovat toisaalta näille ikäryhmille suunnatut palvelut ja lasten ja nuorten kokemat hyvinvointia vähentävät oireet, kuten nukahtamisvaikeudet, erilaiset fyysiset säröt ja masentuneisuus. Lasten hyvinvoinnin pahimpana uhkana pidetään julkisten palvelujen rakenteellista heikkoutta ja tietynlaatuista välinpitämättömyyttä. Näkökulmien yhdistäminen saattaisi olla hedelmällistä, onhan kyse perheen, lasten ja vanhempien tarkastelusta.

Nuorten aikuisten osalta on eniten keskitytty toimeentuloon, jota kuitenkin on tarkasteltu suhteessa erilaisiin hyvinvoinnin indikaatto-

reihin, kuten tulojen riittävyyteen tai kulutusmahdollisuuksiin. Tämä saattaakin olla tarkoituksenmukainen tarkastelukulma ryhmässä, johon sisältyy huomattavassa määrin opiskelijoita sekä työuransa alkupuolella olevia henkilöitä, joiden työmarkkinasuhdetta leimaa päättyömyys ja työuran alkua edeltävä työttömyys.

Kolmas- ja neljäskäläiset

Aikuisten työikäisten osalta keskeisenä tutkimuskohteena ovat sosiaaliset suhteet, asunnon eri ominaisuudet ja yleinen tyytyväisyys elämään. Myös tämä tarkastelu olisi saattanut olla mahdollista yhdistää vanhempien kokemuksiin, kun kyseessä ovat usein samat henkilöt. Myös lasten ja nuorten asemalla on yhteys työikäisten elämäntilanteeseen. Tällainen tutkimuskokonaisuus olisi tosin oman messunsa arvoinen. Teemojen laajentaminen tähän suuntaan vuoden 2010 hyvinvointikatsauksessa saattaisi olla hedelmällistä.

Kolmantena ikänä pidetään ikäkautta 65 vuodesta ylöspäin ennen varsinaista vanhuutta, jonka katsotaan alkavan suunnilleen 80–85 vuoden iässä. Kuten arvata saattaa, neljäskäläiset ovat etupäässä naisia. Kolmasikäisiä koskeva artikkeli paitsi esittelee ryhmän demograafisen koostumuksen myös tarkastelee heidän taloudellista selviytymistään ja mahdollisuuksiin välttämättömän ylittävään kulutukseen sekä käsittelee asumistyytyväisyyttä, koettua terveyttä ja sosiaalisia suhteita. Tulokset eivät ole yllättäviä. Ensinnäkin todetaan kolmas- ja neljäskäläisten erilaisuus, jota teoksessa ei kuitenkaan eritellä. Kolmasikäisten subjektiivinen hyvinvointi todetaan varsin

hyväksi ja taloudellinen tilannekin kohtuullisen hyväksi. Tulevaisuuden näkymänä on lisääntyvä kulutus, mikä antaa tilaa palvelumarkkinoiden kasvulle ja uusille työpaikoille.

Suomalainen sosiaalipolitiikka näyttää nykyisin luottavan huolestuttavassa määrin tähän näkökulmaan. Palvelujen yksityistäminen, vastuun siirtäminen yksilöille itselleen ja muut pyrkimykset, jotka monissa tapauksissa tarkoittavat yksilön omavastuun kasvamista, viittaavat tähän suuntaan. Vaikka omavastuun kasvattaminen olisi keskimäärin mahdollista, se ei ole sitä aina. Kolmasikäisten joukossa näyttävät olevan ne harmaat pantterit, jotka ovat yhteiskunnallisesti aktiivisia, pitävät osaltaan yhteiskuntaa pystyssä ja ehkä myös vaikuttavat vahvasti poliittisen järjestelmän kautta koko yhteiskuntapolitiikan suuntaan. Kirjoittajat toteavatkin, että syntyy jopa epäilyliian varhaisesta eläkkeelle jäämisestä. Eläkepolitiikan ja työelämäkuntoutuksen tavoitteet eläkkeelle siirtymisiän nostamiseksi ovatkin hyvin perusteltuja. Sen ohella kyse on sosiaalipolitiikan rahoituksen järjestämisestä.

Kunkin hyvinvointiartikkelin loppuun on liitetty avainindikaattori, jossa yhdellä tarkastelukulmalla on pyritty kiteyttämään artikkelin sisältöä. Ajatus on periaatteessa mainio, vaikkakin joiltain osin mahdollon toteuttaa. Lapsiperheitä koskevan artikkelin avainindikaattorina on suhteellinen lapsiköyhyysaste vuosina 1971–2005. Indikaattorista ilmenee se viime vuosina paljon keskustelua herättänyt seikka, että lapsiköyhyysaste on kasvanut yleistä köyhyysastetta huomattavasti nopeammin. Suh-

teellinen köyhyysastehan on nousut jatkuvasti siitä alkaen, kun laman pohjalta selvittiin. Valonpilkahdus näkyi kirjassa julkaistun indikaattorin mukaan vuonna 2005, jolloin lapsiköyhyysaste on ollut lievässä laskussa. Lapsiperheiden rahallisiin etuuksiin on viimein alettu kiinnittää huomiota. Täällaisesta indikaattorista ei tietenkään ilmene esimerkiksi sellainen lapsiperheiden kannalta merkittävä tekijä kuin subjektiivisen päivähoito-oikeuden synty. Yksi merkittävä tutkimuskohde voisikin olla palvelujen merkitys toimeentulolle ja hyvinvoinnille. Sen selvittäminen on huomattavasti vaikeampaa kuin pelkkien rahaetuuksien, mutta juuri vaikeudethan tekevät tutkimuksesta mielenkiintoisen.

Voivatko tytöt huonommin kuin aikuiset?

Lasten ja nuorten avainindikaattoreiksi on valittu terveytensä hyväksi kokeneet nuoret sekä vähintään kolme oiretta viikoittain kokevien 12–18-vuotiaiden prosenttiosuus. Terveytensä hyväksi kokeneiden nuorten määrää voi luonnehtia lähinnä vakaaksi. Pojilla vähintään kolmen oireen (vatsakipu, jännittyneisyys, ärtyneisyys, nukahamisvaikeudet ja heräileminen, päänsärky, käsien vapina, väsymys tai heikotus sekä huimauksen tunne) kokemisen kehitys on suhteellisen muuttumaton. Tyttöillä sen sijaan luku näyttää nousevan huolestuttavasti, viimeisen 10–15 vuoden aikana nousu on ollut kymmenisen prosenttiyksikköä. Pelkkää terveysindikaattoria voidaan tietysti pitää yksipuolisena näkökulmana yleisesti hyvinvointiin, mutta indikaattori soveltuu hyvin artikkelissa valittuun näkökulmaan.

Toinen mahdollinen näkökulma lasten ja nuorten elämään olisi voinut olla esimerkiksi lastensuojelu, mutta se tavallaan olisi puuttunut rankempaan huonovointisuuteen ja pienempään joukkoon lapsia ja nuoria.

Nuorten aikuisten indikaattori on valittu koulutuksesta. Indikaattorissa esitellään vähäiselle koulutukselle jääneet 18–24-vuotiaat. Kyse on henkilöistä, joilla on vain perusasteen koulutus ja jotka eivät ole missään koulutuksessa. Indikaattori näyttää lupaavaa kehitystä. Se osoittaa viimeisen runsaan kymmenen vuoden ajalta selvää laskua, joskin kehitys on poukkoilevaa. Indikaattori kuitenkin mittaa sitä, onko hankittu koulutusta tai ollaanko koulutuksessa. Yhteiskuntapoliittisesti huomattavasti ikävemmän luvun sai Tilastokeskukselta. *Tilastollisen vuosikirjan* mukaan noin 14 prosenttia 25–29-vuotiaista ei ole suorittanut mitään peruskoulun jälkeistä tutkintoa. Laskentajärjestelmässä saattaa tietysti olla joitakin eroja, kun kirjassa käytetty luku perustuu työvoimatutkimukseen ja Eurostatin esityksiin. Toisaalta se saattaa heijastaa sitäkin, että 18–24-vuotiaista koulutuksessa olijoista erittäin suuri osa ei suorita loppuun sitä koulutusta, jossa he parhaillaan ovat. Opetusministeriön koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa asetetaan perusopetuksen jälkeisen tutkinnon suorittamisen tavoiteluksi 92 prosenttia. Tämä tukee oletusta, että tosiasiallinen tilanne on huomattavasti synkempi kuin kirjaan valittu avainindikaattori.

Aikuisten työikäisten avainindikaattorina on myös terveyden kokeminen. Kokonaisuutena terveytensä hyväksi tai melko hyväk-

si kokevien määrä on melko tarkkaan kaksi kolmannesta. Aikasarjassa on lohdullista, että terveydentilan hyväksi kokevien määrä on lähes jatkuvassa hitaassa nousussa. Aikuisten avainindikaattorin vertailu lasten ja nuorten kokemuksiin on hämmentävää. Niin useat 12–18-vuotiaista tytöistä kokevat vähintään kolme oiretta viikoittain, että jos he kokisivat sen huonona terveytenä, olisivat tytöt huonommin voivia kuin aikuiset naiset ja miehet.

Kolmasikääläisiä koskevan artikkelin avainindikaattoriksi on otettu 75 vuotta täyttäneiden säännöllinen kotihoito. Se osoittaa suhteellisen tasaista käyttöä viime vuosilta. Myös vanhuspalveluiden piirissä olevien prosentuaalinen osuus 75 vuotta täyttäneestä väestöstä ja eri palveluiden osuudet näyttävät suhteellisen vakailta. Tehostetun palveluasumisen, ikääntyneiden palveluasumisen, vanhainkotien ja terveyskeskusten pitkäaikaishoidon osuudessa ei 2000-luvulla ole havaittavissa suuria muutoksia. Varsinaisen raskeamman hoidon tarve näyttääkin usein alkavan noin 80-vuoden iässä, mitä heijastaa myös tehostettu palvelutarpeen selvittämisen velvoite sosiaalihuoltolaissa.

Uudistuksia selostetaan, ei arvioida Hyvinvointipolitiikkaa koskevaan osaan on koottu ensinnäkin vuosien 2005–2007 ajantieto. Vuosiin sisältyy Suomen EU-puheenjohtajakausi sekä pääministeri Vanhasen 2. hallituksen muodostaminen. Suomi ei ehkä puheenjohtajakaudellaan profiloitunut erityisesti sosiaalipoliittisissa kysymyksissä, vaikkakin ne olivat jossain määrin esillä. Vanhasen 2. hallituksen ohjelman sosiaalipoliittisiin avauk-

siin kuuluvat Sosiaaliturvan uudistamiskomitea ja Paras-hankkeen jatkaminen. Kirjaan ei varsinaisesti sisälly kummastakaan hankkeesta erityistä arviota, vaan hyvin toteava selostus. Tässä vaiheessa ei tietysti kummastaan suoranaisia tuloksia voida esittää, jollei sellaisena haluta pitää merkittävää kuntien yhdistymistä erityisesti ensi vuoden alusta. Kun Paras-hankkeessa käytetään paljon myös yhteistoiminta-alueellia, on hankkeen todennäköisenä seurauksena varsin risainen palvelujen tuottamisjärjestelmä. Tästäkään ei toistaiseksi ole esitettävissä sellaisia arvioita, joita olisi tarkoituksenmukaista esitellä *Hyvinvointi 2008*-kirjassa. Ajanjaksolle osuu myös nykyisen sosiaalipoliittisen ajattelutavan mukaisesti lukuisa joukko suositusluontoisia uudistuksia sekä erilaisia ohjelmia. Näiden tehosta voi olla montaa mieltä. Mielenkiintoista olisikin, jos kirjassa uusien ohjelmien esittelyn asemesta arvioitaisiin jo päättäneiden ohjelmien ja joitakin vuosia sitten annettujen suositusten tuloksia.

Mielipiteet eivät muutu toiminnaksi
Sosiaaliturvaa koskevista mielipiteistä Suomella on pitkän aikasarjan seuranta. Vuodesta toiseen näyttää tuloksena olevan, että ylivoimainen enemmistö, noin 80 prosenttia, kannattaa sosiaaliturvan tason säilyttämistä vaikka veroja korottamalla, ja vain parikymmentä prosenttia vastaajista alentaisi veroja sosiaaliturvan kustannuksella. Enemmistön mielipide ei kuitenkaan näytä kohtaavan sitä mielipidettä, joka vaatii erityisesti tiettyjen palvelujärjestelmien osien, erityisesti vanhustenhuollon ja terveyspalvelujen tason

ja laadun, korottamista. Mielipidetutkimusten alaan ei ehkä kuulu se, miksi sosiaaliturvan kehittämistä tai turvaamista koskeva mielipide ei muutu poliittiseksi toiminnaksi ja ohjelmiksi. Sen sijaan se voisi tutkimushankkeena sopia hyvin *Suomalaisten hyvinvointi 2010* -teoksen teemaksi.

Rikkaat eivät jonota

Odotin väestön terveyttä ja terveyspalvelujen käyttöä koskevan artikkelin vastaavan kysymykseen, miten ei-kiireellisen hoidon odotusajat ovat kehittyneet. Millainen vaikutus niin sanotulla hoitotakuujärjestelmällä on ollut? Tutkimus toteaa, että mitään suoraa päätelmää ei tuottavuuden parantumisesta voida esittää, eikä hoitotakuun vaikutuksia voida erotella. Terveystalouden kriisikään ei esitettyjen tutkimustulosten perusteella voi erottaa, kun lisäksi terveyskeskuksiin kohtuuttoman kauan odottaneiden osuus on pudonnut peräti kymmenkunta prosenttiyksikköä. Tutkimuksissa aprikoidaan tämän johtuvan osittain siitä, että työterveyshuollon ja yksityislääkärin palvelujen käyttö on lisääntynyt. Jos näin on, on terveydenhuoltojärjestelmämme eriarvoistumassa. Erityisen huolestuttavaa on, jos kehitys johtaa siihen, että varakkaat hankkivat yksityisiä palveluja ja ennen pitkään kyseenalaistavat yleisen järjestelmän. Tällaisen kehityksen mahdollisuuteen näyttäisi viittaavan se, että kohtuuttoman kauan hoitoa odottaneissa suurin prosenttiyksikköjen pudotus on tapahtunut ylimmässä tuloviidenneskässä, mutta toisaalta myös Itä-Suomessa.

Sosiaalipalveluita koskevassa artikkelissa keskeisenä näkökulmana

on väestön luottamus sosiaalipalvelujärjestelmään, henkilöstöön ja palveluiden toimivuuteen. Artikkelin kirjoittajat peilaavat omia tutkimustuloksiaan myös Helsingin kaupungin sosiaaliamiehen raporttiin, joka kyseenalaisti sosiaalipalveluiden toiminnan sen käyttäjien kannalta. Pohdintaa aiheuttaa se, tuotetaanko palveluja asiakkaiden tarpeita vastaavasti, vai onko kyseessä julkisten palvelujen rapautuminen ja jopa palvelujärjestelmän ulkopuolelle putoaminen. Artikkelin itse antaa tutkijoiden mukaan enemminkin perusteita uskoa palvelujärjestelmän toimivuuteen, mutta kysyy myös, ovatko rapautumisen idut näkyvissä.

Artikkelissa läheisavusta ja sen merkityksestä liikutaan sosiaaliturvan pehmeällä sektorilla, josta tietoa voidaan saada laajemmin vain kyselyillä. Läheisavun taloudellinen merkitys on täysin arvioiden varassa. Ei ole yllättävää, että suurin osa läheisavun antajista on työssäkäyviä keski-ikäisiä naisia. Miehetkin toki antavat apua, eräissä ikäryhmissä naisia enemminkin, ja leimallisesti kodin ulkopuolisissa töissä. Kansalaisyhteiskunnan merkitys koko hyvinvointijärjestelmälle on arvaamattoman suuri ja merkittävän osan siitä muodostaa epävirallinen läheisapu. Tämä läheisapu on eräiltä osin institutionalisoitu esimerkiksi lasten kotihoidon tuessa ja omaishoitajärjestelmässä. Nämä kehityssuunnat ovat varsin ongelmallisia ainakin silloin, jos niitä käytetään perusteena julkisen ja yhteisen palvelujärjestelmän purkamiselle tai kehittämättä jättämiselle. Merkityksestään huolimatta ne eivät koskaan voi korvata hyvinvointijärjestelmää.

Hyvinvointi lisää tuottavuutta

On yllättävää, että teokseen sisältyy vain yksi hyvinvoinnin taloutta koskeva artikkeli. Se käsittelee julkistalouden näkökulmaa, vaikka asioita olisi perusteltua tarkastella myös kansantalouden kannalta. Olisi hyvä nähdä myös artikkeli siitä, kuinka paljon hyvinvointiyhteiskunta tosiasiallisesti tukee elinkeinoelämää koulutuksen, terveydenhuollon ja työssäkäynnin muidenkin edellytysten luomisella. Nyt julkaistu artikkeli tarjoaa hyvän tiivistelmän sosiaalimenojen rakenteesta ja hyvinvoinnin rahoittamisesta. Toisaalta hyvinvointivaltion kestävä kehityksen tarkastelun perustaksi esitetään arvio, jonka mukaan Suomen julkinen talous ei pitkällä aikavälillä ole kestävällä pohjalla. Artikkelissa esitetyt ratkaisutkin ovat tuttuja, työllisyysasteen nostaminen ja julkisten palvelujen tuottavuuden nostaminen. Mielenkiintoisin pohdinta kohdistuu hyvinvointipalveluiden tuottavuuden uudelleen tarkasteluun. Siinä perätään ainakin osaa siitä taloudellisesta laskelmasta, jota edellä esitin, kun esitetään tuottavuudessa tarkasteltavaksi myös sitä lisää, jonka hyvinvointipalvelut aikaansaavat yksilöiden tuottavuudessa toiminta- ja tuotantokykynä sekä työmarkkinoilla että kotitaloudessa.

Köyhyyden kokijat ja puutarhaidyllin ehdot

Suomalaisten hyvinvointi 2008 -teoksen sosiaalisia ongelmia käsitteleviä artikkeleja on neljä. Ne käsittelevät köyhyyden ja toimeentulo-ongelmien muutoksia, hyvinvoinnin aluepoliittisia näkökohtia sekä alkoholipolitiikkaa.

Köyhyyden ja toimeentulo-on-

gelmien kehitystä tarkastellaan paitsi perinteisesti suhteellisella köyhyyksasteella ja lapsiköyhyyksasteella myös kirjan yleislinjan mukaisesti köyhyyden tai toimeentulo-ongelmien kokemuksella. Yllättävän pieni osuus suomalaisista, yhdeksän prosenttia, asuu kotitalouksissa, jotka raportoivat menojen kattamisen olevan hankalaa tai erittäin hankalaa. Luku on pienempi kuin suhteellisen köyhyyden tai köyhyysriskin piirissä elävien suomalaisten osuus. Toisaalta toimeentulonsa melko hankalaksi kokevien osuus on parinkymmenen prosentin luokkaa. Yllättävänä voi pitää myös sitä, että yhdeksän prosenttia on vähemmän kuin toimeentulotukea käyttävien väestöosuus. Tätä taustaa vasten on keskustelu ns. etuuksien vajaakäytöstä mielenkiintoinen. Teoreettiset laskelmat, mittaukset ja tilastot ovat tietysti kaikki eri asioita.

Tämä artikkeli todentaa taas kerran sen yleisesti tunnetun seikan, että työttömyys, erityisesti pitkäaikaistyöttömyys, tuottaa nykyisellä työmarkkinatuen tasolla huomattavia ongelmia. Artikkelissa tuodaan myös ansiokkaasti esille ne ongelmat, joita suhteellisen köyhyyden mittaamisessa ja määrittämisessä on. Artikkeliin liittyvä avainindikaattori osoittaa tulonsiirtojen köyhyyttä vähentävän vaikutuksen alentuneen viimeisen viidentoista vuoden aikana.

Aluepoliittisessa artikkelissa tarkastellaan mm. toimeentulotukea saaneiden, työttömien, psykiatrisen laitoshoidon, avioerojen ja kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten asemaa erityyppisissä kunnissa. Kunnat on jaoteltu suurimpiin kaupunkeihin, muihin kaupunkeihin, kaupunkien läheiseen maaseu-

tuun, ydinmaaseutuun ja harvaan asuttuun maaseutuun.

Avioerojen määrää lukuun ottamatta näyttää kaupunkien läheinen maaseutu mitatuissa suhteissa onnellisimmalta asuinalueelta. Ottaen huomioon meneillään olevan keskustelun yhdyskuntarakenteesta, tämä näyttäisi puoltavan vahvasti sitä, että kaikkien pitäisi asua kaupunkien läheisyydessä olevalla maaseudulla. Asian ongelma on tietysti se, että kaupunkien läheistä maaseutua ei ole olemassa ilman kaupunkeja. Kun lisäksi suurimmat kaupungit ja muut kaupungit ovat miltei kaikkien indikaattorien mukaan ongelmallisimpia alueita (harvaan asuttu maaseutu on joissakin suhteissa samantapainen tai jopa ongelmallisempi), näyttää vahvistuvan se toisinaan esitetty ajatus, jonka mukaan kaupunkien läheinen maaseutu on itse asiassa eräänlainen paisuntasäiliö, jonne muuttavat suhteellisen varakkaat ja hyvinvoivat, joilla on varaa maksaa siitä aiheutuvat kustannukset. Voikin kysyä, missä määrin kyse on ”vapaamatkustamisesta”.

Nuorten alkoholinkäyttö ei ole lisääntynyt

Kirjan päättää kaksi alkoholipoliittista artikkelia. Toinen tarkastelee lapsuudenkodin alkoholin liikkakäytön vaikutuksia ja toinen alkoholiveron alennuksen seurauksia. Alkoholien liikkakäyttö näyttää olevan osittain ylisukupolvinen ilmiö. Tietoinen kasvatustyö näyttää olevan ainakin jossain määrin vaikuttava tekijä näissä juomisongelmissa. Kuva on lohdullinen, kunhan asialle tehdään jotain. Alkoholiverotuksen vaikutuksia selvittävän artikkelin selkeä johtopäätös on, että alkoholien kulutuksen kas-

vu oli välittömästi veromuutoksen jälkeen melkoinen. Samoin alkoholikuolemat näkyivät kulutuksen kasvun seurauksena selvästi lisääntyneen kuten myös sairaalahoidot. Myös päihdehuollon volyymi kasvoi. Noin puolet väestöstä näyttää pitävän alkoholipoliittisia rajoituksia sopivana, ja tiukentajien määrä on suurempi kuin väljentäjien määrä. Lohdullista heikentyneessä alkoholitilanteessa on se, että nuorten alkoholinkäytön kasvu ei ole ollut mitenkään merkittävää.

Kokonaisuutena kirja antaa hyvän läpileikkauksen käsittelemistään asioista. Tällainen teos ei voi-kaan käsitellä kaikkea, joten kyse on valinnoista. Aiheiden valinnat puolestaan on tarkoituksenmukaista tehdä sen mukaan, missä tapahtuu muutoksia, mikä näyttäisi olevan trendi ja mikä julkista keskustelua erityisesti kiinnostaa. Toisaalta tällaisella teoksella voidaan myös nostaa asioita julkiseen keskusteluun. Tässä suhteessa *Suomalaisten hyvinvointi 2008* onnistuu sängen hyvin. Odotin kuitenkin hyvinvoinnin talouteen liittyvien kysymysten vahvempaa käsittelyä. Hyvinvoinnin taloutta koskevassa keskustelussa on liiaksi keskitytty tulonsiirtojen merkitykseen ja vaikutuksiin. Palvelujärjestelmä kuitenkin käsittää merkittävän osan hyvinvoinnin kustannuksista ja sillä on merkitystä myös nimenomaan hyvinvoinnin tuottavuuden kannalta paitsi tulonsiirtojen tarpeeseen myös yleisesti kansantalouteen. Mielenkiinnolla jään odotamaan vuoden 2010 katsausta.

**Kirjoittaja on Joensuun yliopiston
sosiaali- ja koulutusoikeuden professori.**